

GONDOLATOK AZ OLVASÁS UTÁN.

□ Ha kereső lelkemnek sikerült egy nagy szellem mély-séges gondolatalkotásaiba behatolni, annak kegyes géniusza által teremtett örökértékeit legbensőbb lényegükben felfogni, fel-felnézek ilyenkor az előtttem fekvő, szellemdús mondatokba foglalt remekműből, nem is annyira, hogy a szorgosan és feszülten utánaérző és vele gondolkodó lelkem egy kissé pihenjen, hanem igenis azért, hogy a pillanat ihlettel teljes nagyságát megcsodáljam, az élvezetnek élvezetét még egyszer átgondoljam érző kebellemmel s hogy félénken minden a külvilágból jövő zavart a priori meggátoljak.

□ Mennyire megtermékenyítőleg hat egy klasszikus alkotás, mely, midőn nemesít, a nagy szellemek áhíthatot keltő, magasztos társaságába emel.

□ Ilyen órákban kerülje az ember a szürke köznap jelenségeit. Mert azok bántanak és kínozzák a lelket.

□ Ne olvassunk utána vizes novellát, mely virágos frázisokkal teleaggatja és így elfödi eszmékben és cselekvényben szegény tartalmát. Ne tekintsük ilyenkor a nagyvárosi utca hömpölygő emberhullámain, melyek bennünk csak banális csordagondolatokat támasztanak és eloltják azt az isteni szikrát, amely ép az imént a keblünkben égett, csak fokozott fájdalmat, legjobb esetben rezignációt hagyván vissza.

□ De igenis emeljük fel a fonalat ottan, ahol a klasszikus író elejtette, állítsunk az épen olvasottak — nem — az ihlet fülével hallottakkal szemben saját nézeteket, vessünk össze, approbáljunk, tagadjunk és gyakoroljuk a szépség óvatos bölcsenét! Mert bizony a legjobb gabonaföldnek is megvan a maga rossz csirája. Ezt feltalálni és kiirtani, ez a mi feladatunk. A zseni tudniillik, aki előtt mindig csak az egész mint olyan lebeg, könnyen elhanyagolja az egységekre is irányzandó éberségét, viszont az olvasó, aki az egészet mint fait accomplit fogadja, inkább vetheti figyelmét a részbeliekre.

□ A gondolatok az örökkévalóságban lappangó tervek. A szellem az alkotó építész, a nyelv az anyag hozzá. És én nagyobbra becsülök egy geniális szellem alkotta tervet, mint egy remek anyaggal, de közepes tehetségtől felállított gondolatházat. Más szóval, többet ér nekem egy fenséges gondolatcyklus a maga egész magasztosságában, mint egy álnagyság, amely aesthetikus klasszicizmusba burkolja szegényes agyszüleményeit.

□ Terv nélkül nincsen ház. Ha pedig a terv tucat-terv, akkor a ház is afféle tucatház. Ilyenkor nem használ semmit még a legcifrább ornamentum sem; sőt a szánalmashoz még hozzájárul a nevetségesség jellege. Ha azonban a terv az alkotó őserő félreismerhetetlen géniuszától származik, még akkor is érzem annak ihlet- és szeretettel teljes közelségét, ha mindjárt az anyag keze ügyében nem formálódott oly simán, mint a viasz. Könnyebb ügyes skriblernek lenni mint alkotó legislatornak, mely utóbbi hivatása fontosságának folytonos tudatában elvesztette effölött a tetsző formaöntés mesterségét.

□ És nem annak a költőnek adom a babért, aki szépen ápolt, rózsaszínű körmeinek megfelelőleg, tetszésnyilvánításra felhívó mézes mosollyal bemutatja nagynehezen megköszörült kontárművét, hanem igenis annak a múzsacsókoltá zseninek, amely, hol egyszerű népöltözékben, hol meg sokszor szinte mulattató szabálytalansággal magasztos, fenséges, egy egész világot átfogó gondolatokat tiszteletet követelő vehemenciával tár elém, amely eszméket a csodaszép mindenségtől, magától az istenségtől leste meg és vivta ki.

□ Hisz ez az épen, ami az átlagos emberiségnek hiányzik: mennél többször a fenséges magas régióiba felszállani. A sivár mindennap változatlan egymásutánja tördeli lelkünk kiváltságos hivatását, lehúzza bennünket fonák kinövéseinek és alávaló csúfságainak undor iszapjába. És ezt a gyászos rabszolga-állapotot mi már annyira megszoktuk, hogy a tisztább szférákba való felemelés szédülést okoz nekünk és szélhámosnak vagyunk képesek tekinteni a szellemdús, önzetlenségtől átnemesített, meg nem értett felemelőt. Középkori inkvizíciós korlátozással figyeljük minden cselekvését, majd kitesszük a nevetségességnek, meg nem gondolva azt, hogy ezzel önönmagunk fölött is szégyenítő ítéletet mondottunk.

□ De olyan már az idők forgandósága, nem ismer az sürgősséget. Nagy elmék, energikus reformátorok még mindig egy hálátlan, mert szellemük magas röptét követni nem tudó nemzedékre bukkantak. Ezeknek az a végzetük, hogy koruknál jóval előbbre születtek. A história hemzseg kimagasló példáktól s II. József nem volt az utolsó, akinek ezt a tényt a legsúlyosabb következetességgel saját magán kellett

ITALO BRASS FESTMÉNYE

UTCAI ÁRUSOK VELENCÉBEN

megélnie. Blaise Pascal azt mondta: „Ha valaki a középszerűségből kilép, az emberiségből lép ki.“ Mennyi keserű megismerést tartalmaz ez a mondat! Középet húz a tagadó pesszimizmus és egy nagy szellem nemes lángtüzével a hajnalodó jövőbe köszöntő optimizmus között.

□ Kraus Károly pedig, a legújabb kor egyik különcödő, de nagyon mélyen szántó elméje azt mondja „Die Fackel“ című szellemes folyóirata egyik füzetében: „Az olyan kulturákban, amelyekben minden trottili individuálításokkal bir, eltrottilisodnak az individuálítások.“ Sajnos, de nagyon is való!!

□ Azonban mit használ minden reflexió és a tények éretlenségének fejtegetése. Aki a világ kerekébe markolja izmos kezét, úgy vigyázzon, hogy tette következményeinek teljes tudatában cselekedjék. Különben úgy jár, mint a nád, ha dühöng az esztelen szél!

□ Mégis végül azt állítom, jobb az embernek az egek csillagai után nyúlnia és egy örökkévalóság igazságával kacérkodnia, semhogy a kezét ölbe rakja és folyton a halálra gondoljon.

KALTENBURG EMIL K.

Zsanszy Jenőné rajza

Interieur.

Hugo Victor: Les Luttes et les Réves című könyvéből. Liv. 111.

Oh! ádáz civódás füzes szemü, átkos
Vipera! — gyűlölet a mérges fulánkod.
Sziszegve duld fel a kunyhó nyugalmát
Vad, dühös beszéddel — amikor szó szót ad.
A bős lármát hallva — retteg sir a gyerek
Félelmében egész kis teste megremeg...
Ha sir is — mit bánja az apja, az anyja.

Hol jártál? — Mit művelsz? — te gonosz mihaszna,
Elszedik így bezzeg — szádból a falatot,
Mert amit vetettél csakis azt aratod.
Mit? — léha, szivtelen, — dologtalan asszony,
Most is pálinkáztál, — elhallgass javasлом!
Kivel ölelkeztél? melyik kedveseddel?
Törődj a két éhes, meztelen gyerekekkel
Kenyerünk sincs! — látod... de hát mindegy neked!
Ne is dolgozz! kiméld a két fehér kezéd!

Csak korcsmázz!... csak táncolj!... ne is gondold rájok
Imádkozni sem tud fogadok a lányod!...
Te szólsz zsvány, te! ki anyádat megölted!...
Csend legyen!... Csitt gyilkos!... Ej rima! kilöklek.

Biborba borítja a leáldozó nap
A kis viskót — ragyog a tető, az ablak,
Mig benn a szidalmat — így szórja egymásra
Ez undok házaspár — kiket Isten átka
Teremtett meg, sivár szívvvel, rut lélekkel
S kiket nem áldott meg szeméremérfzettel,
Nem szégyellik szívük oly sok aljas vágyát,
Kimutatják lelkük teljes pucérságát...
A rossz vászonronggyal beakasztott ablak
Tündököl a napban, mint a legszebb csillag
És nagy tiszta fénye szinte megigézi
Amott azt a vándort — ki mélézva nézi...

Fordította: Szigethy Edith.